

NAVs omverdensanalyse 2021

Samfunnstrender til 2035 og konsekvenser for NAV

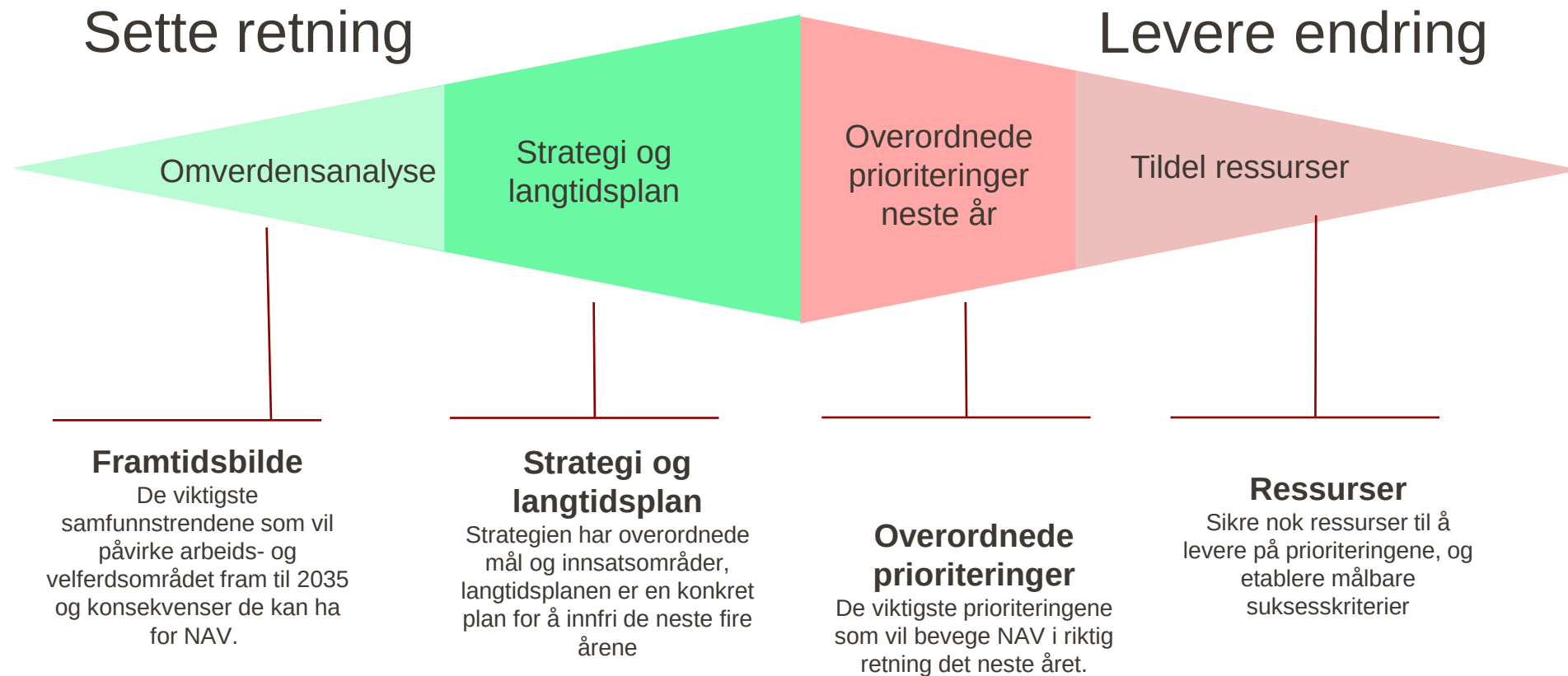
Hvorfor trenger vi en omverdensanalyse?

- Samfunnet endrer seg raskt – NAVs tjenester må gjenspeile og respondere på denne utviklingen.
- Refleksjon og diskusjon om muligheter og utfordringer gir et viktig grunnlag for ny strategi i 2021
- Ansatte i NAV er hovedmålgruppe, men vi ønsker å nå alle som er opptatt av arbeids- og velferdspolitikker

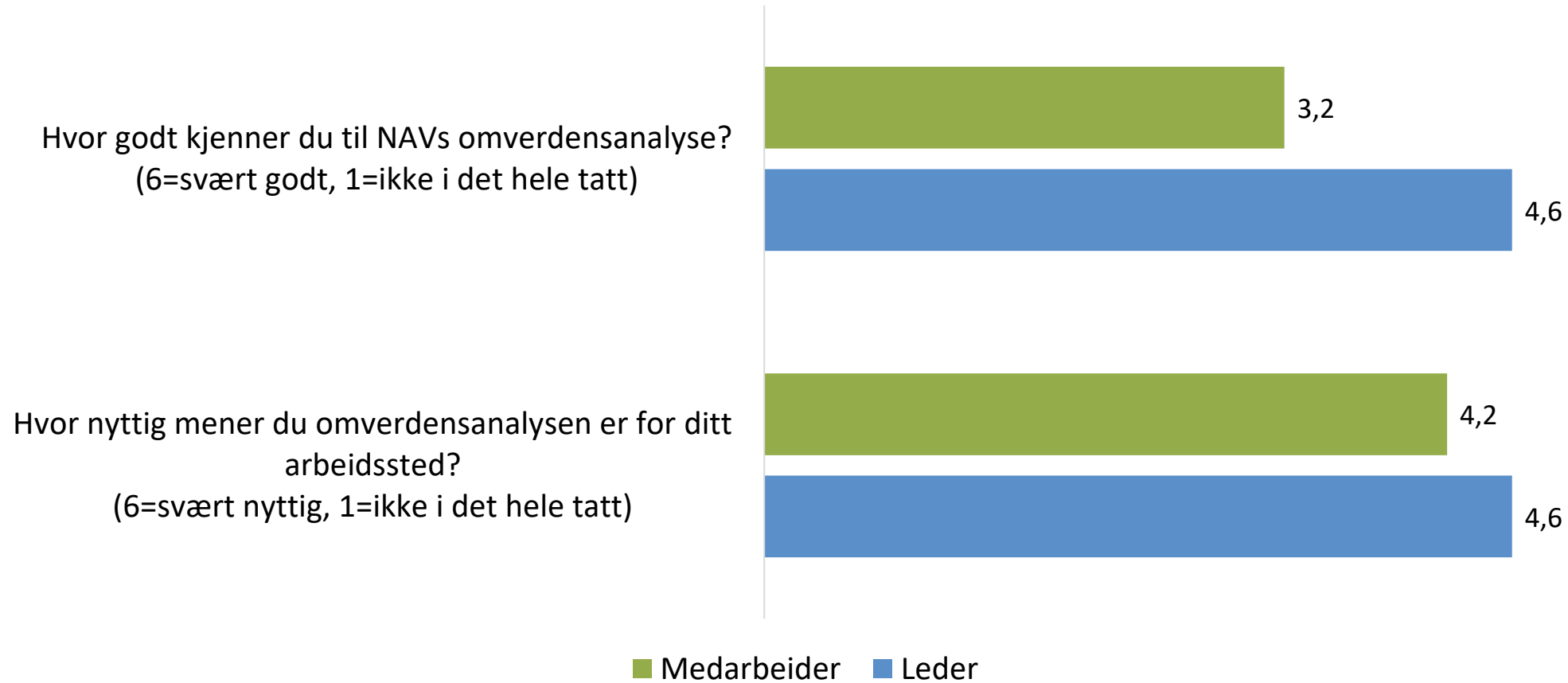
Fotomontasje: Unsplash, Colourbox

Fra framtidsvisjon til å levere endring

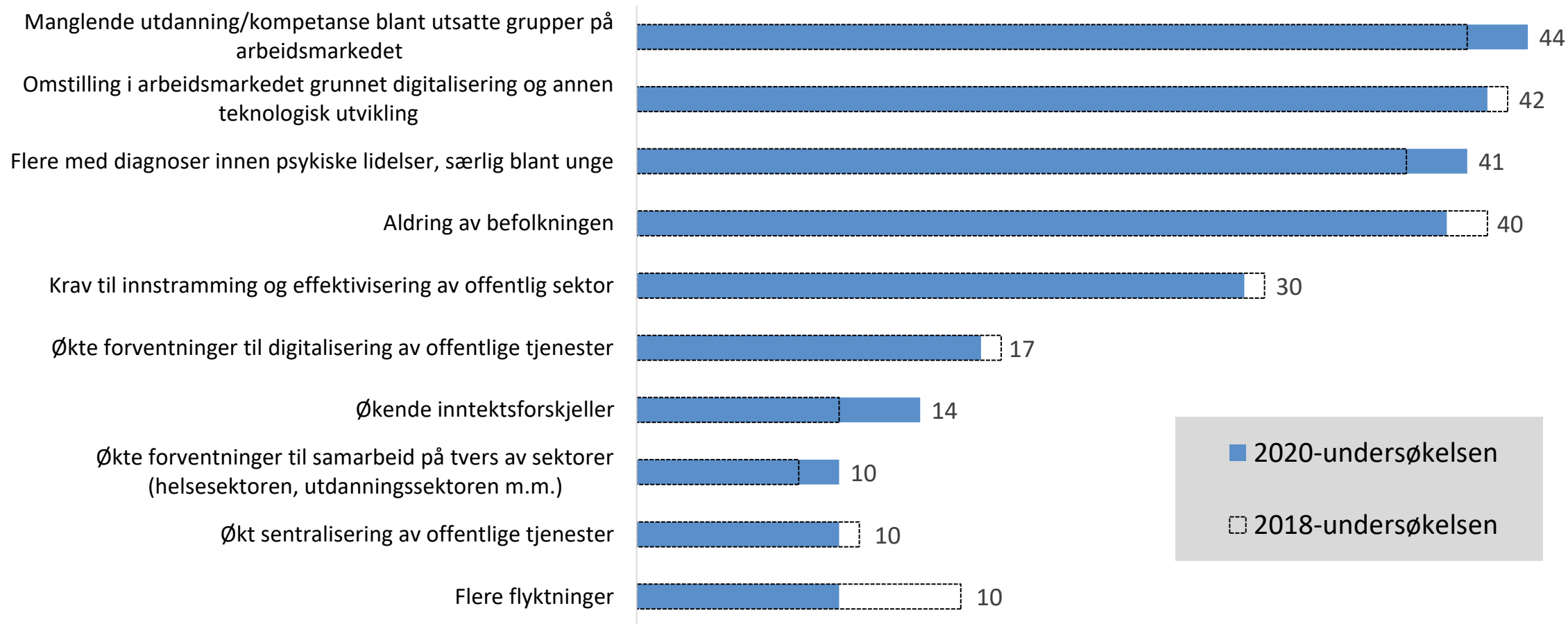
Kjennskap og nytteverdi

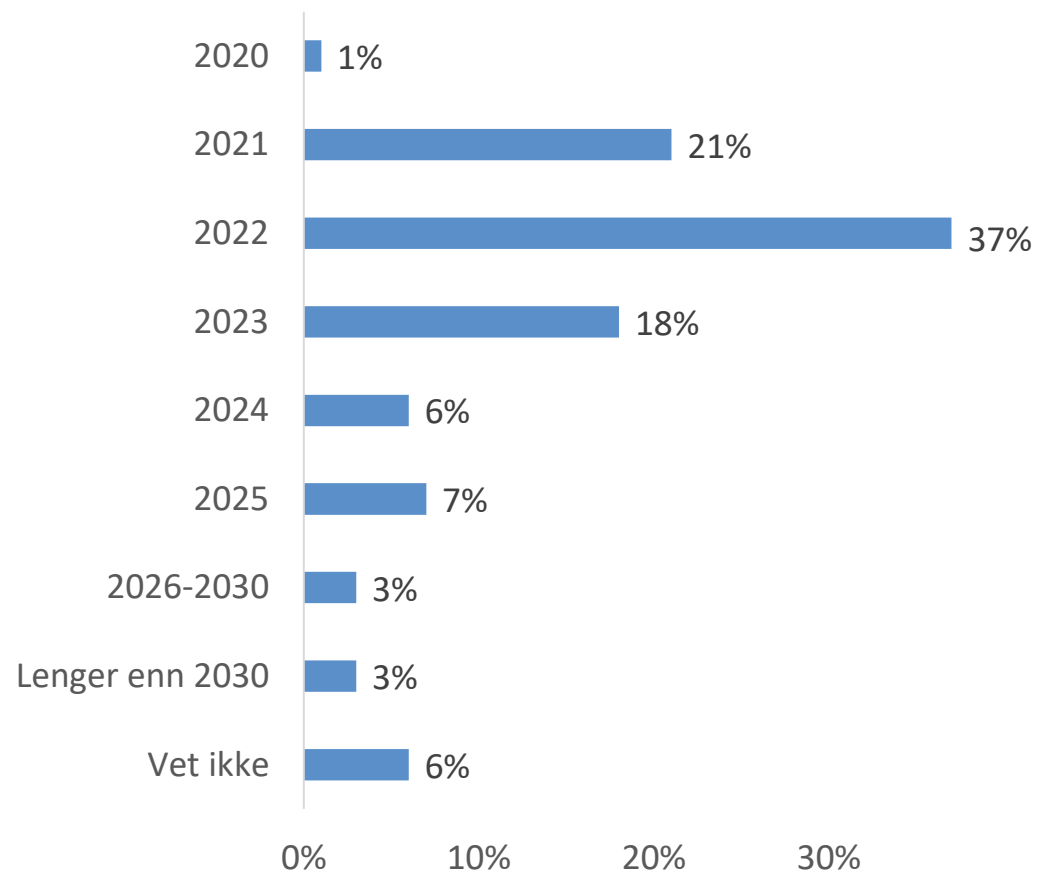
N=4 500 ansatte i NAV

Hva mener de ansatte?

Hvilke samfunnstrender vil påvirke NAV mest som helhet de neste 10 årene? (Velg inntil 3 trender. N=4 500)

Hvor lenge tror du koronautbruddet vil ha vesentlige konsekvenser for NAV?

N=4 500 NAV-ansatte

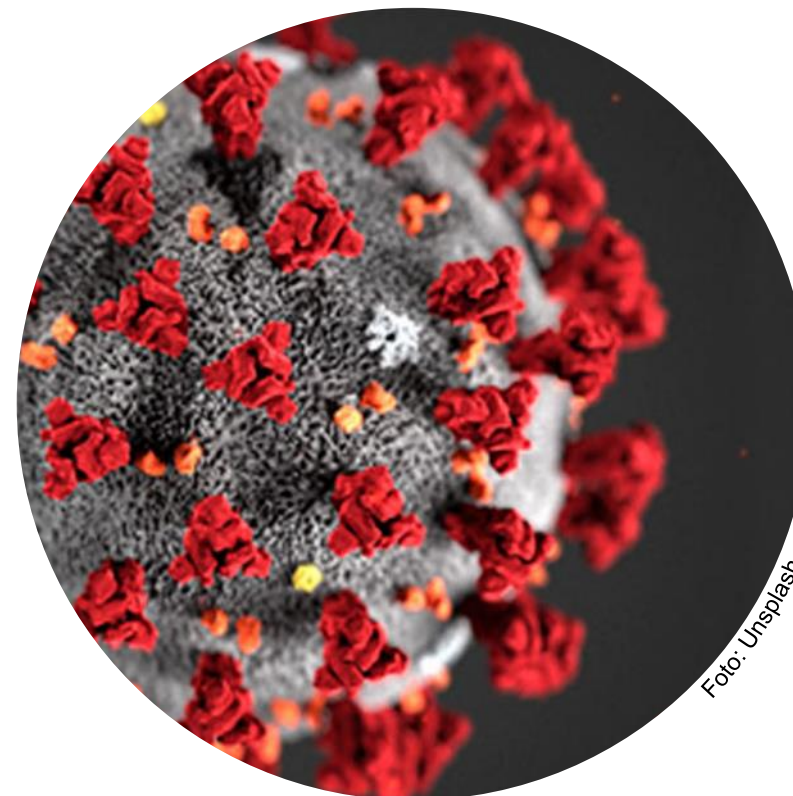

Foto: Unsplash

Samfunnstrender og NAV mot 2035

Svak befolkningsvekst,
sterk aldring

Raskere
omstillingstakt

Økte forventninger og
muligheter

Sju samfunnsområder

1. Arbeidsmarkedet

3. Brukerforventninger

5. Levekår

2. Demografi

4. Teknologi

6. Helse

7. Politiske trender

Arbeidsmarkedet:

Raskere omstillingstakt

3 grunner til høy omstillingstakt

- Teknologisk utvikling
- Det grønne skiftet
- Fortsatt høy globalisering

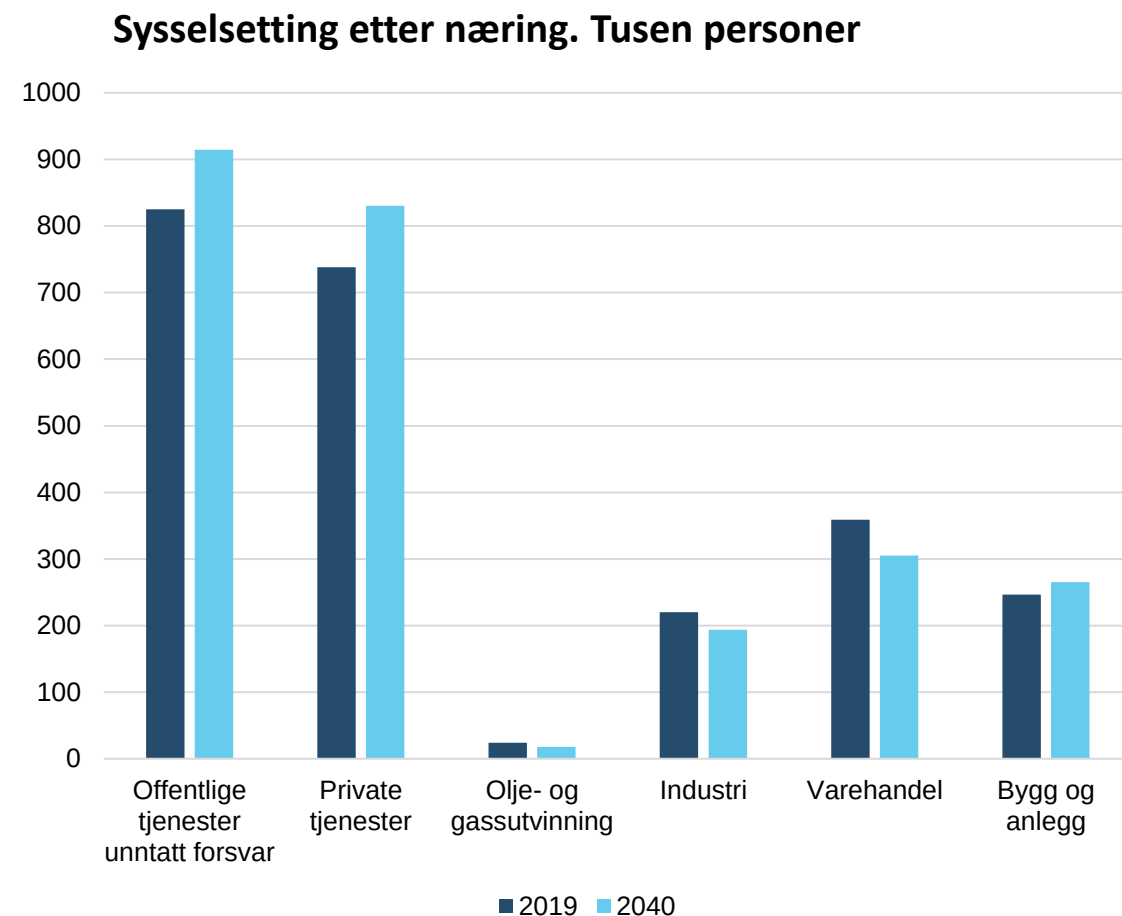
Korona framskynder omstillingene

- Koronakrisen endret vaner og preferanser – er det varig endring?
- Kriser framskynder endring og innovasjon
- Risiko for at flere varig faller utenfor
- Norge avhengig av utviklingen internasjonalt

Næringssammensetningen vil endre seg

- Størst vekst i tjenesteytende næringer og offentlig forvaltning
- Svak utvikling i oljenæringen, industri og varehandel
- Flere med høyere utdanning
 - Ikke alle vil få en jobb som krever dette, særlig innen økonomi/administrasjon, samfunnsfag og humanistiske fag
 - Økt etterspørsel etter sykepleiere
- Stor mangel på yrkesfagutdannede – spesielt innen helsefag og håndverksfag

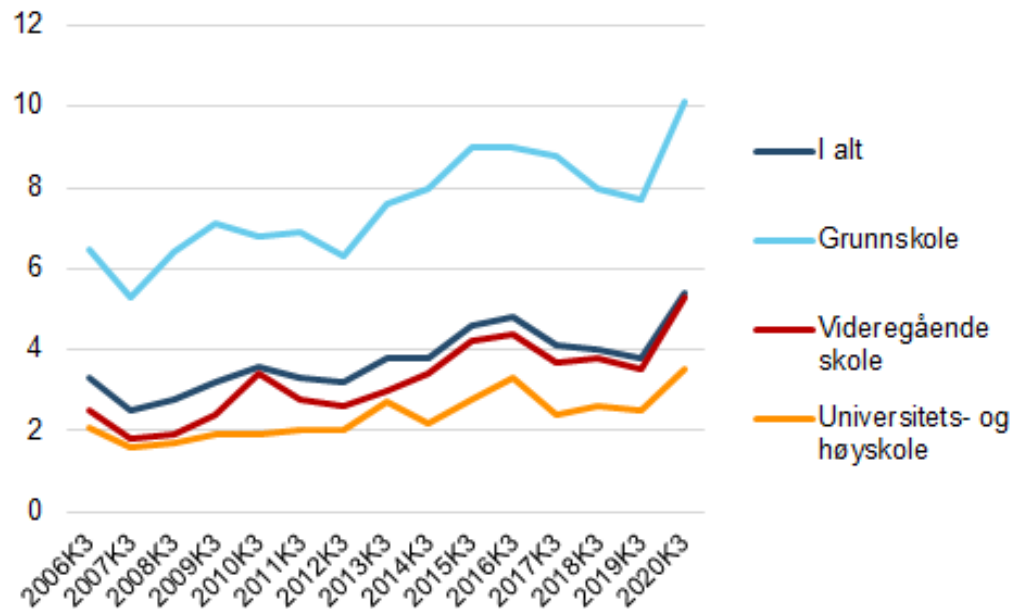

Kilde: SSB (Cappelen m.fl. 2020)

Mer enn 1 av 5 fullfører ikke videregående skole

- Likevel økning i andelen som fullfører videregående
- Ledigheten klart høyest blant ufaglærte:

Arbeidsledighet, etter utdanningsnivå. Tall i prosent

Kilde: SSB

Konsekvenser av automatiseringen og annen omstilling

- Kan få periodevis økt ledighet i særlig berørte næringer og yrker
- Nye jobber kommer i andre næringer/yrker og kan skapes andre steder i landet
- NAV må lette omstillingene – bidra til yrkesmessig og geografisk mobilitet -
- Livslang læring og omstilling
- Økte krav i NAV til kompetanse om arbeidsmarkedet og arbeidsinkludering

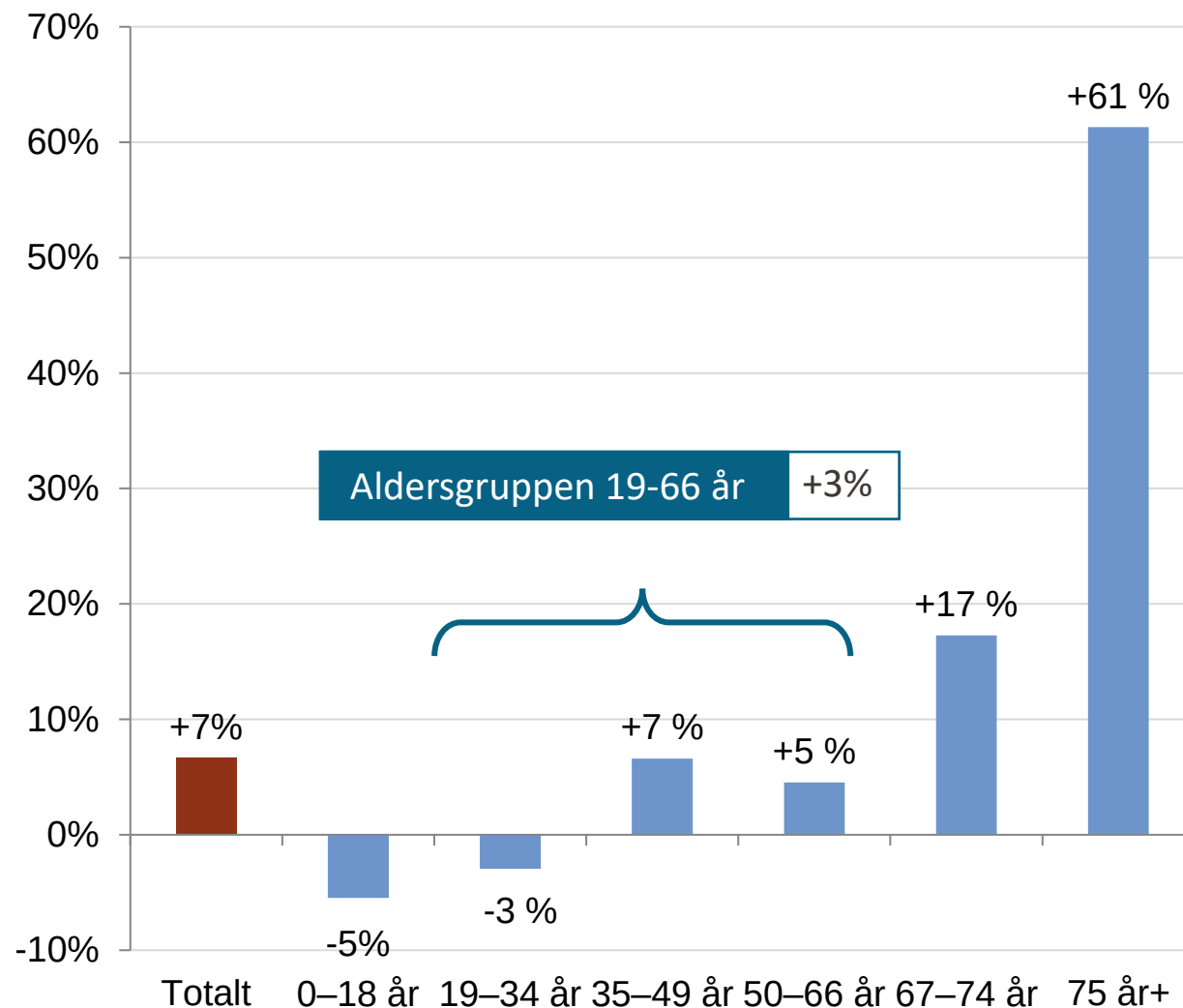

Demografi:

**Svakere befolkningsvekst,
sterkere aldring**

Befolkningsvekst 2021–2035

Kilde: SSBs befolkningsframskrivinger mellomalternativet, juni 2020

Svakere befolkningsvekst – sterkere aldring

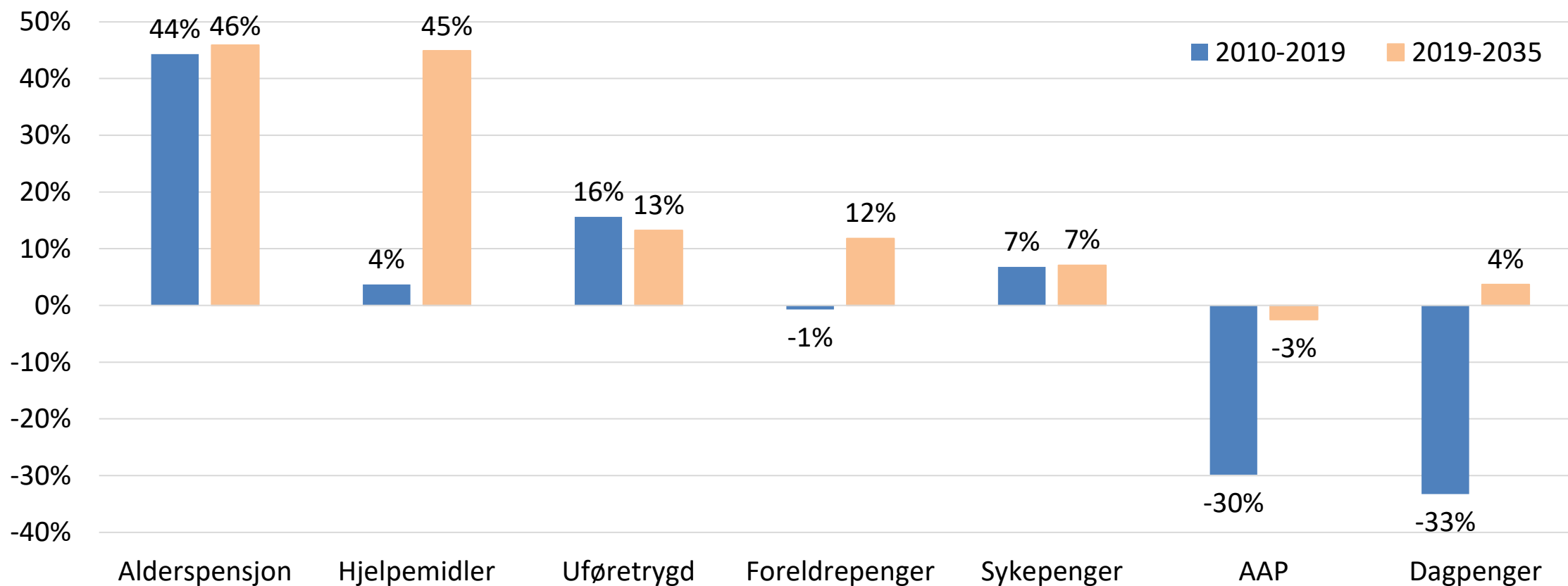
Konsekvenser for NAV

- Beskjedne konsekvenser for arbeidsbelastning – 3 av 4 NAV-ansatte jobber opp mot folk i yrkesaktiv alder
- Mottakere av alderspensjon og hjelpemidler vil øke med 40 % til 2035
- Økt press på statsfinansene – større forventninger til at NAV bistår flere grupper i oppfølging mot arbeid

Alderspensjon og hjelpemidler øker mest

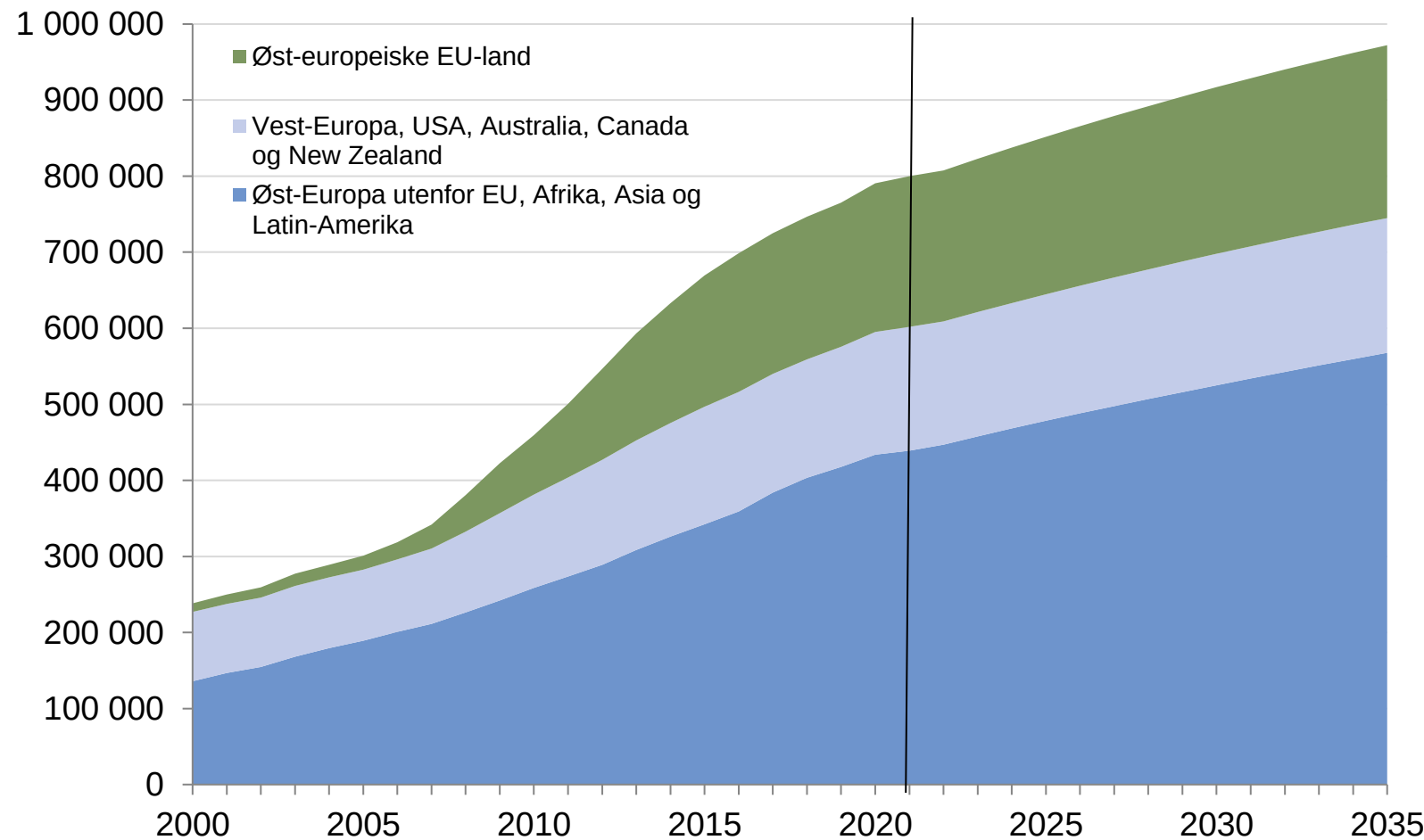
Mottakere av NAV-ytelser og hjelpemidler, endring 2010–2019 og 2019–2035

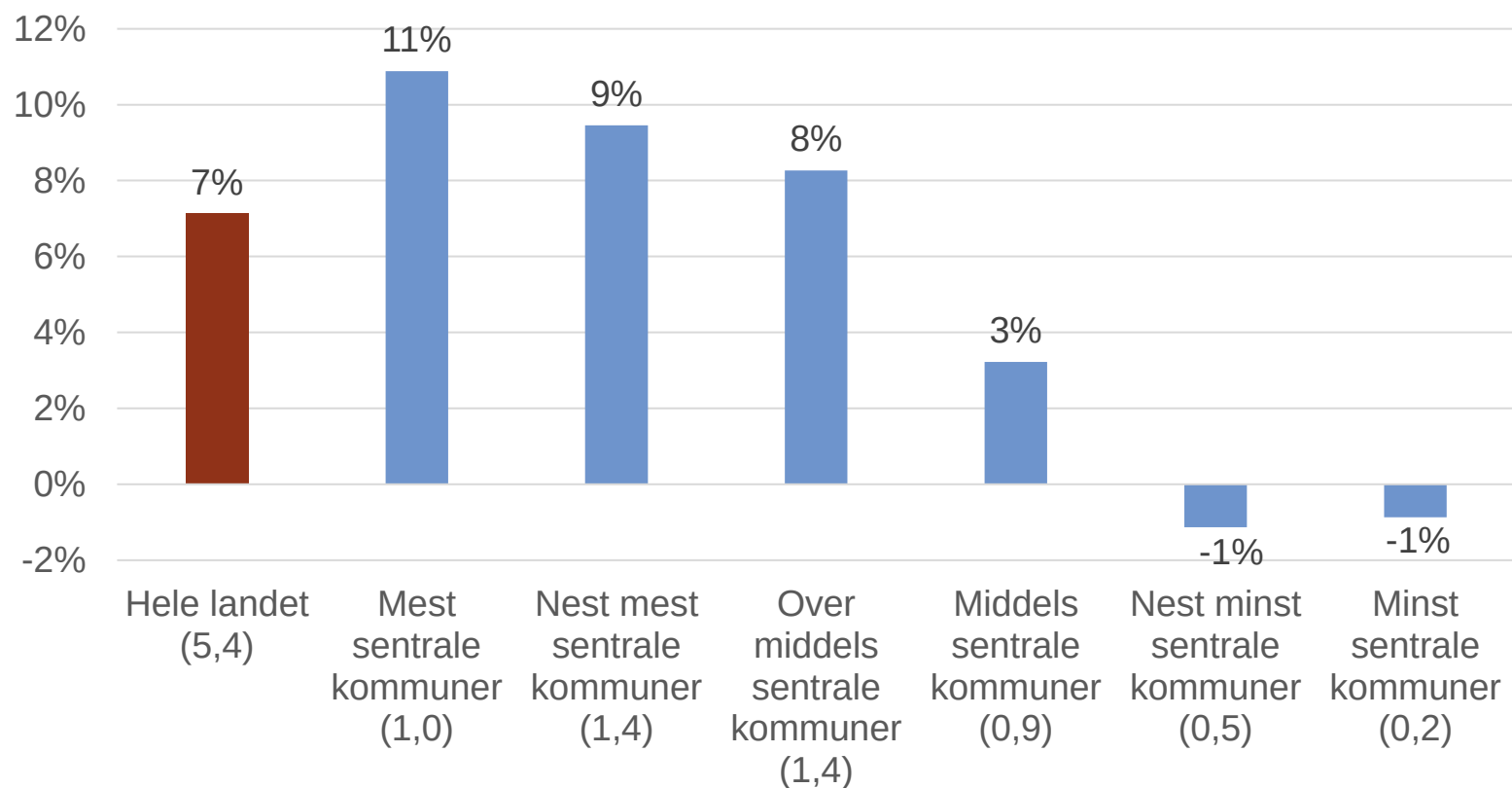
Lavere vekst og endret sammensetning av innvandrerbefolkningen*

* Født i utlandet av utenlandskfødte foreldre

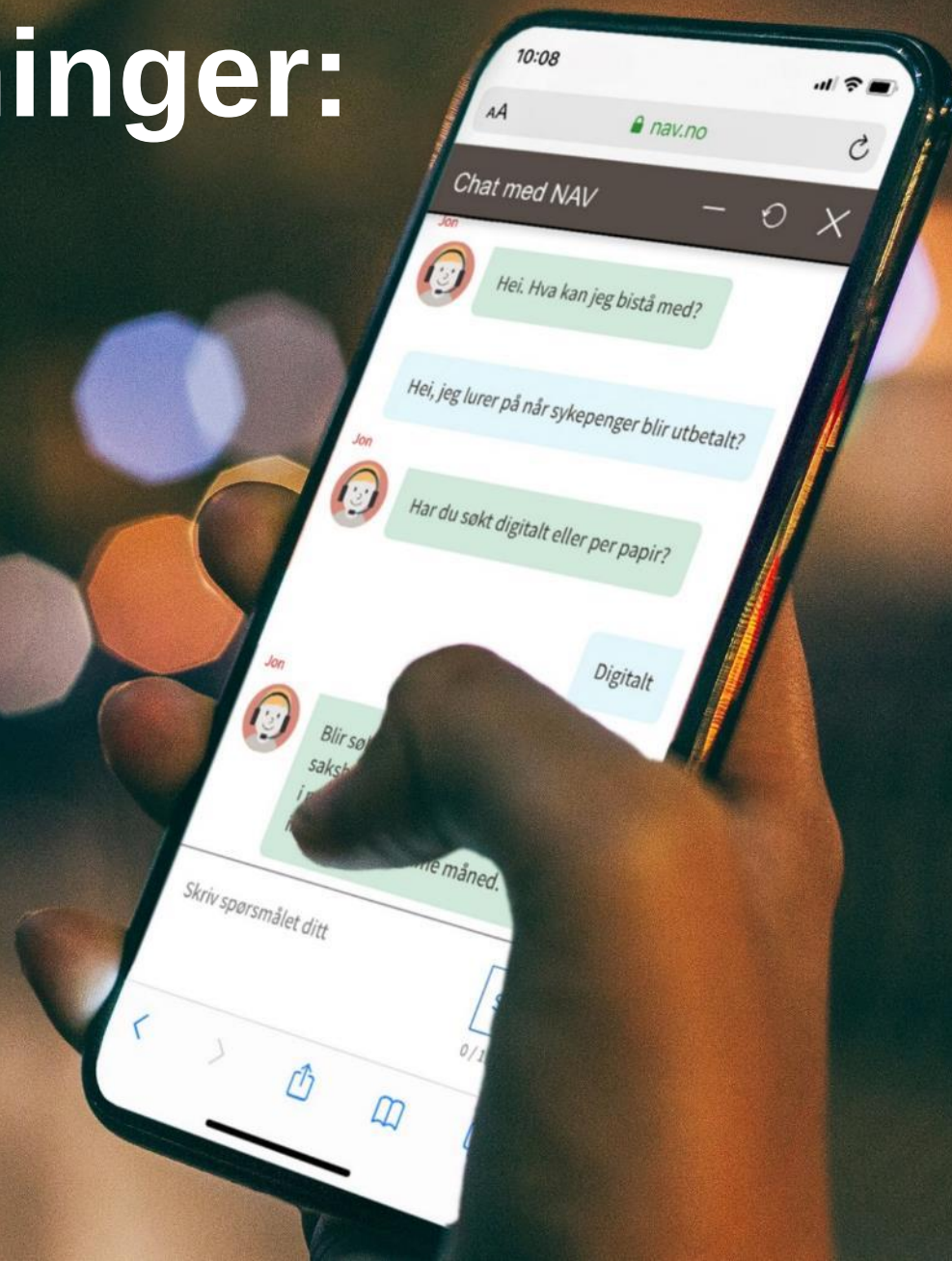
Sentraliseringen fortsetter – Sterk aldring i utkantkommuner

Befolkningsvekst 2020–2035 etter kommunenes sentraliseringsgrad
(folketall i millioner i parentes)

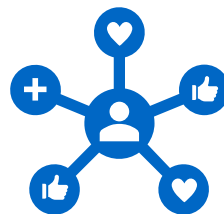
Brukerforventninger:

Økte forventninger til
koordinerte tjenester
og tilpasset service

Usynlige, automatiske
og proaktive tjenester

Tilpasset service og
koordinerte tjenester

Bidra til at folk kommer
seg videre

Usynlige, automatiske og proaktive tjenester

- Gjenbruk av informasjon og enklere prosesser for brukerne
- På mange områder antar vi at brukerne verken vil være i kontakt med oss eller kjenne til at det er NAV som leverer ytelsen eller tjenesten de mottar

I 2035 ser jeg for meg at vi slipper å streve for å få de ulike ordningene. At de er tilgjengelig for oss der vi er i livet, når vi trenger det.

Brukerrepresentant

Om 15 år håper jeg systemet er så bra, at jeg som en vanlig bruker ikke merker det.

Brukerrepresentant

Hvilken kompetanse trenger folk i møte offentlige tjenester?

- Digital kompetanse en terskel i dag
- Folk og virksomheter står ofte i krevende situasjoner, som påvirker hvordan de tar i bruk våre tjenester
- Administrativ kompetanse vil være viktig så lenge tjenestene er komplekse og lite koordinerte
- Kan automatisering føre til at vi forstår mindre av hvilke rettigheter og plikter vi har?

Tilpasset service og koordinerte tjenester

- Tjenester som er skreddersydd den enkeltes situasjon og behov
- Få den hjelpen jeg trenger, når jeg trenger den
- I større grad kunne velge selv
- Slippe å forholde seg til hvordan offentlig sektor er organisert
- NAV i større grad en leverandør av data?

Foto: Rob Curran/Unsplash

Møter som bidrar til at folk kommer seg videre

Foto: Stockbilder

- Automatiseringen vil ta bort mange av dagens møter
- Dette vil øke forventningene til tjenestene og møtet med NAV
- Ta deg videre i livet, ut av den situasjonen du eller virksomheten din står
- Gjelder uavhengig av om møtet er med et menneske eller en maskin
- Kan endre hvilken kompetanse NAV trenger
 - Brukerbehov
 - Relasjoner
 - Arbeidsmarkedet

Teknologi:

Datadrevne
tjenester
gir store
muligheter

Rivende teknologisk utvikling

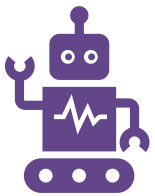
Flere utviklingstrekk vil prege liv og samfunn

Grønt skifte

Det fysiske og digitale smelter sammen

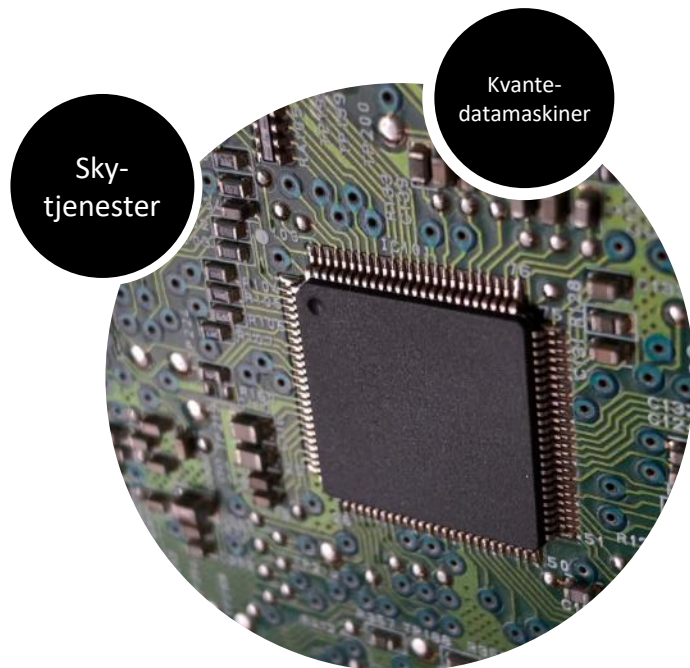
Robotisert og førerløst

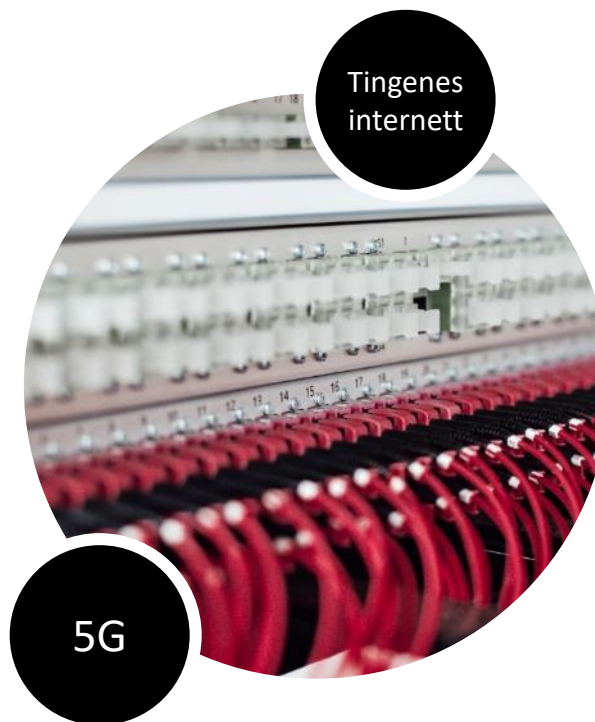
Persontilpasset medisin

Digitaliseringen fortsetter å bre om seg

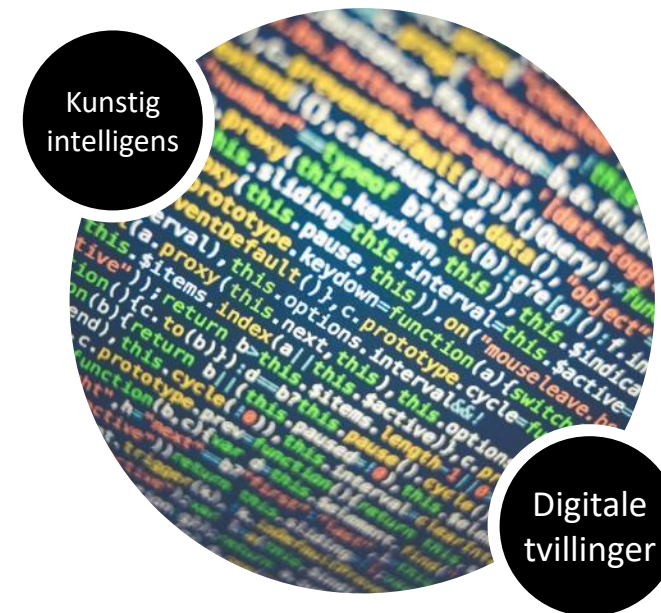
Vedvarende og tiltakende trender

- Billigere og mer fleksibel datakraft

- Bredere og lettere tilgang til data

- Algoritmiske systemer

Digitaliseringstrender i NAV

Vedvarende og tiltakende

Brukerkontakten digitaliseres

Fra selvbetjening på nett til det digitale NAV-kontoret.

Forvaltningen digitaliseres

Flere oppgaver løses digitalt, og som sammenhengende tjenester rundt livshendelser.

Etisk og bærekraftig digitalisering

Bredere debatt om personvern, algoritmer, rettsikkerhet, makt og bruk av data.

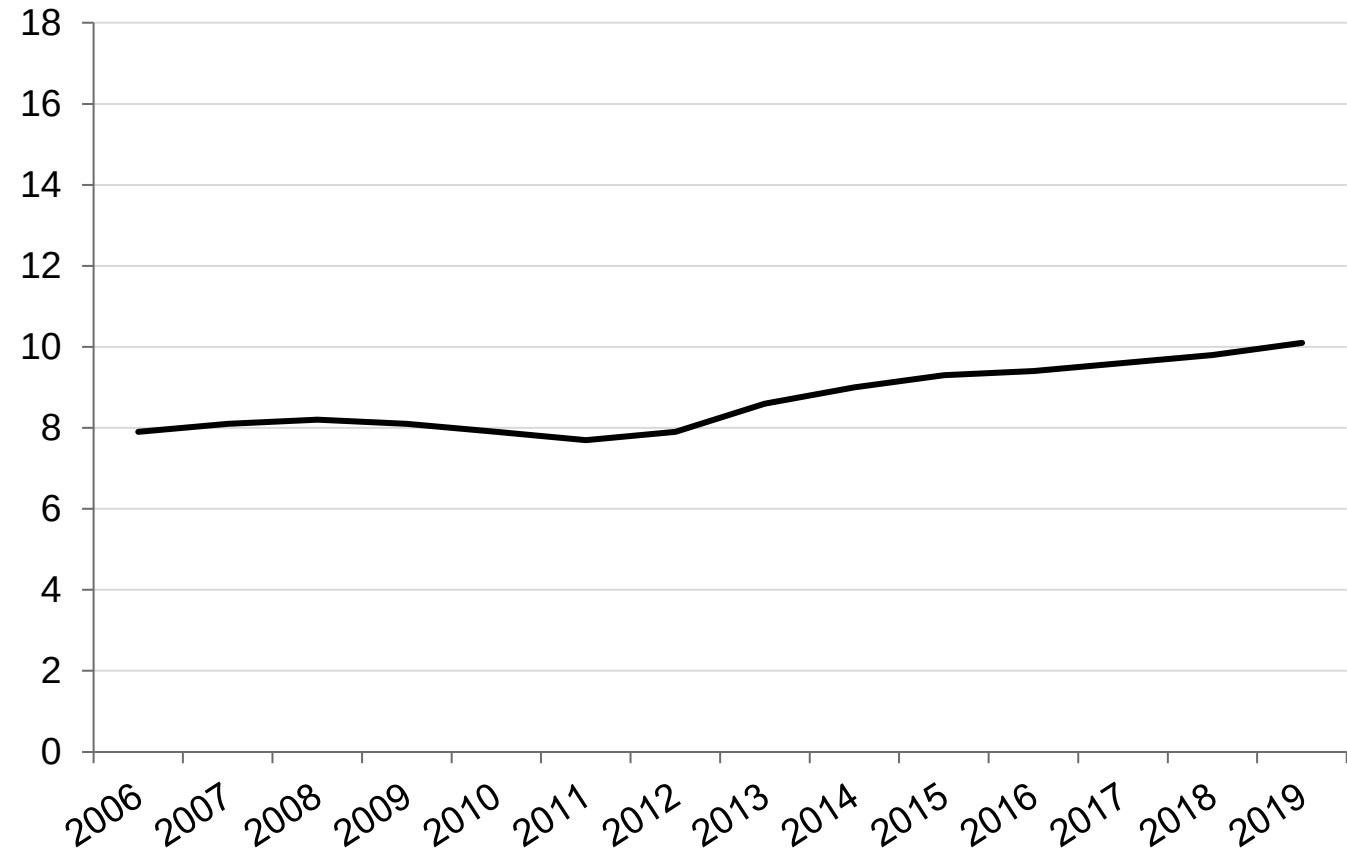
Levekår:

Stabil kjøpekraft
Unge og innvandrere
har oftere lavinntekt
Omstillingene kan øke
forskjellene

Økende inntektsforskjeller

- Omstillingene framover kan øke inntektsforskjellene
- Husholdninger med innvandrere (særlig med flyktningbakgrunn) har ofte lavinntekt
 - 1 av 3 innvandrere fra Øst-Europa, Afrika, Asia og Latin-Amerika
- Veksten i andel innvandrere årsak til vekst i lavinntekt
- Høy sosial mobilitet blant etterkommere av innvandrere

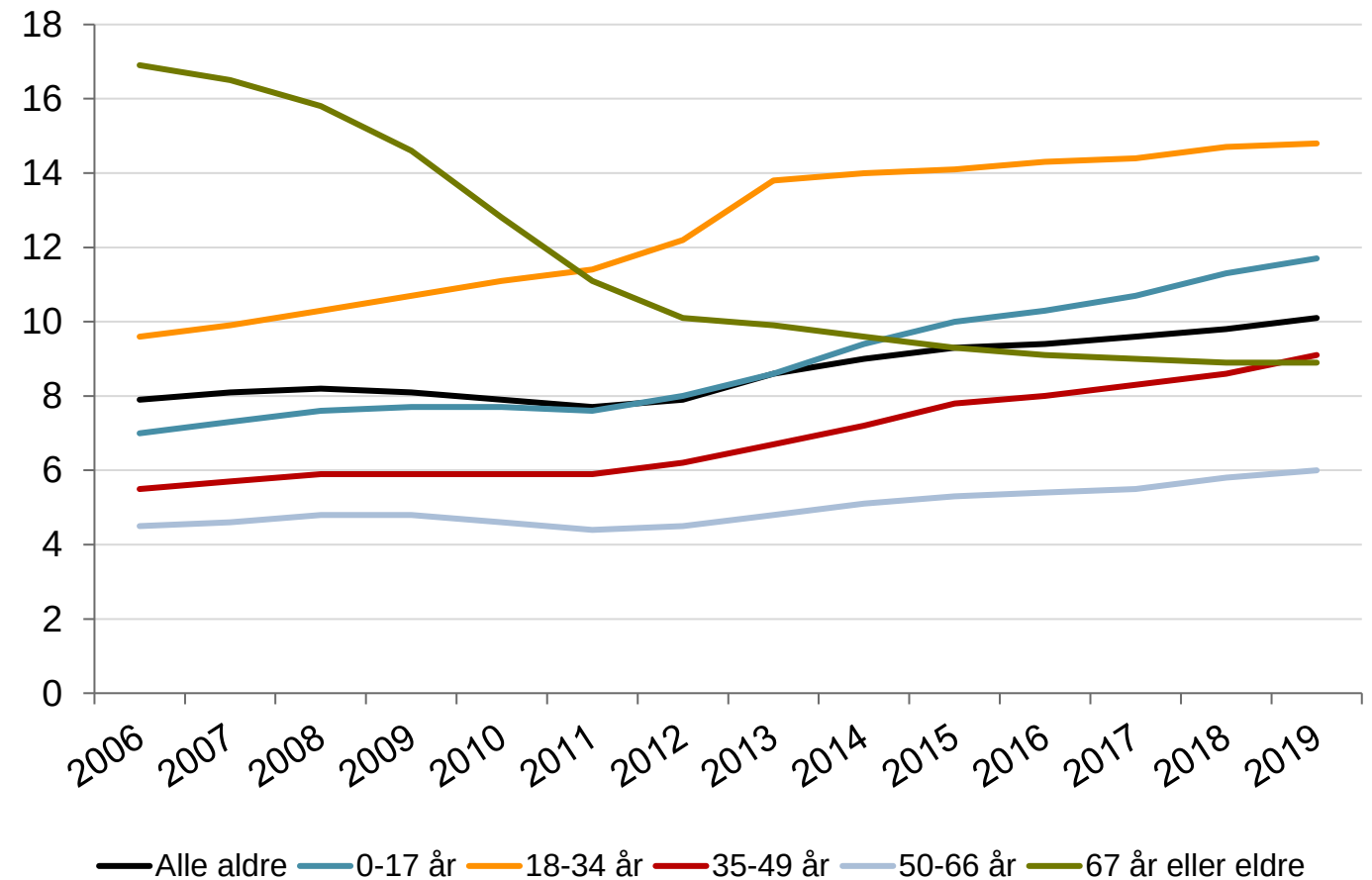
Andel i befolkningen med treårig lavinntekt etter EU-60-definisjonen. Prosent

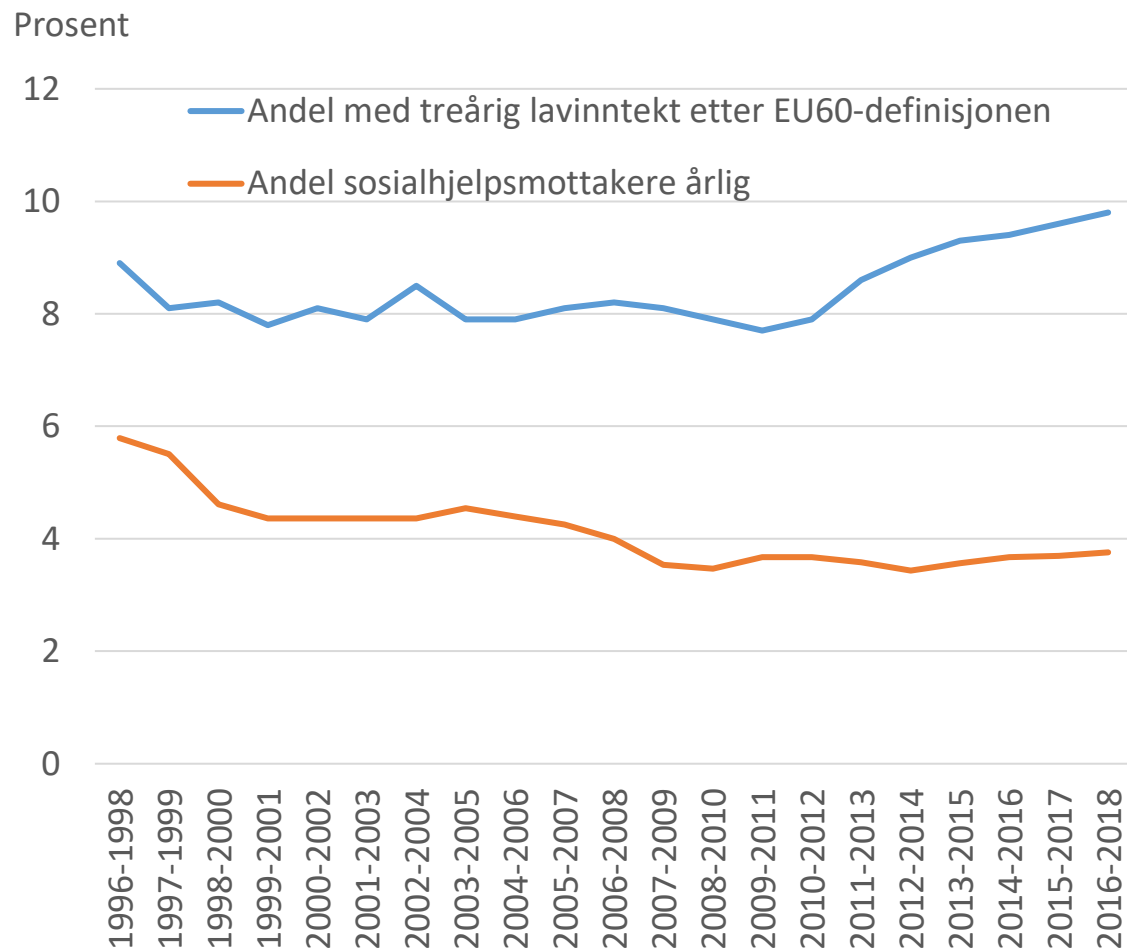
Økende inntektsforskjeller

- Sterk nedgang i andelen med lavinntekt i aldersgruppen 67+
- Betydelig økning i andelen unge (18-34 år) med lavinntekt

Andel personer med treårig lavinntekt etter EU-60-definisjonen. Prosent

Liten sammenheng mellom treårig lavinntekt (EU60) og behovet for sosialhjelp

Konsekvenser for sosiale tjenester i NAV

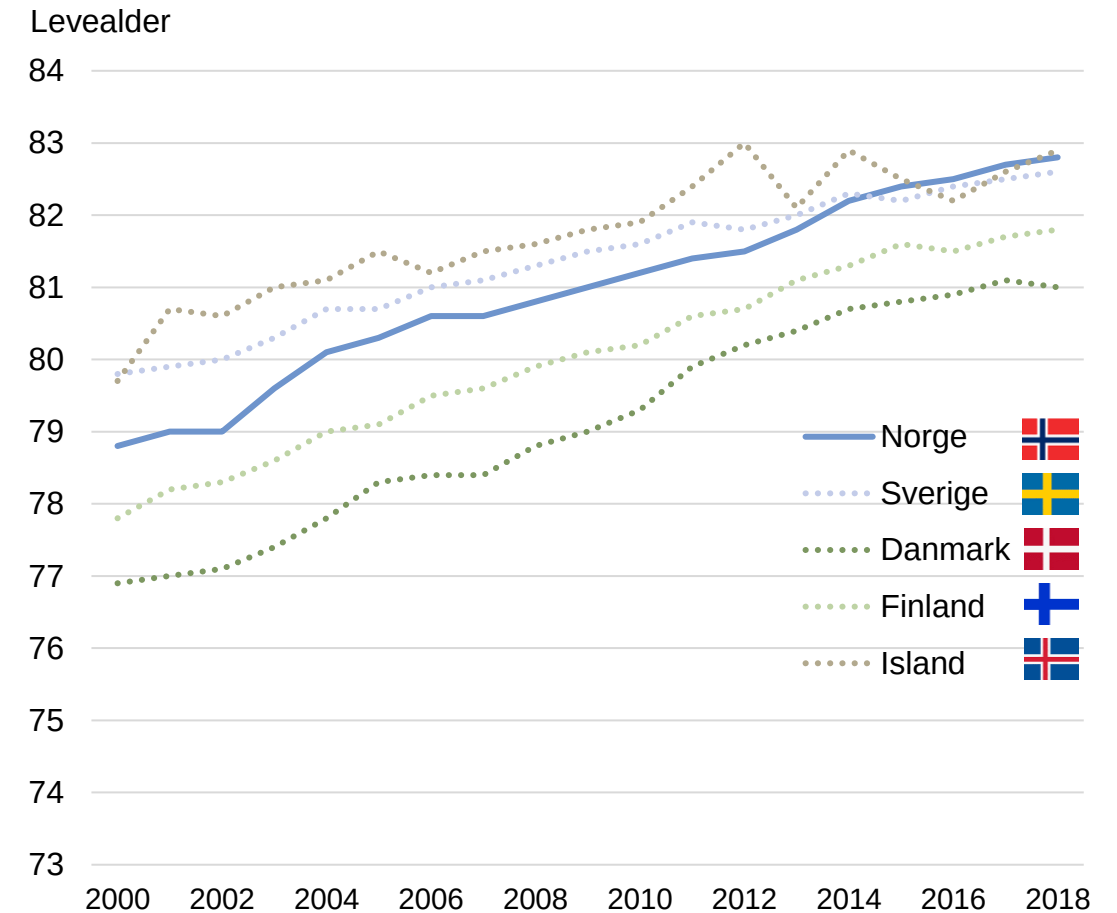
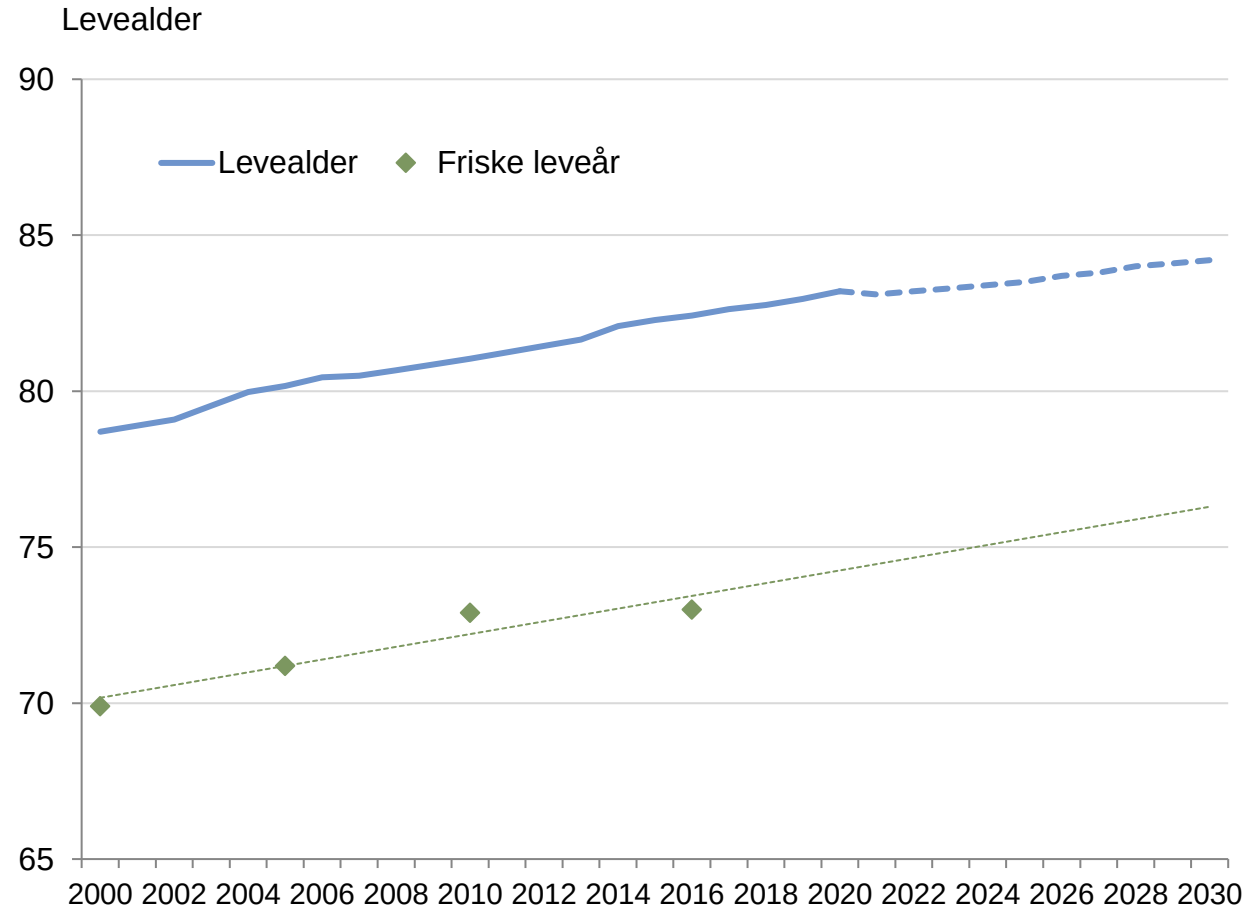
- Økte inntektsforskjeller betyr ikke nødvendigvis økt behov for sosiale tjenester fra NAV
- Antallet flyktninger med kort botid har en klar sammenheng med etterspørselen etter økonomisk sosialhjelp

Helse:

Vi blir friskere
og lever lenger

Norge blant de med best folkehelse, og vi blir friskere

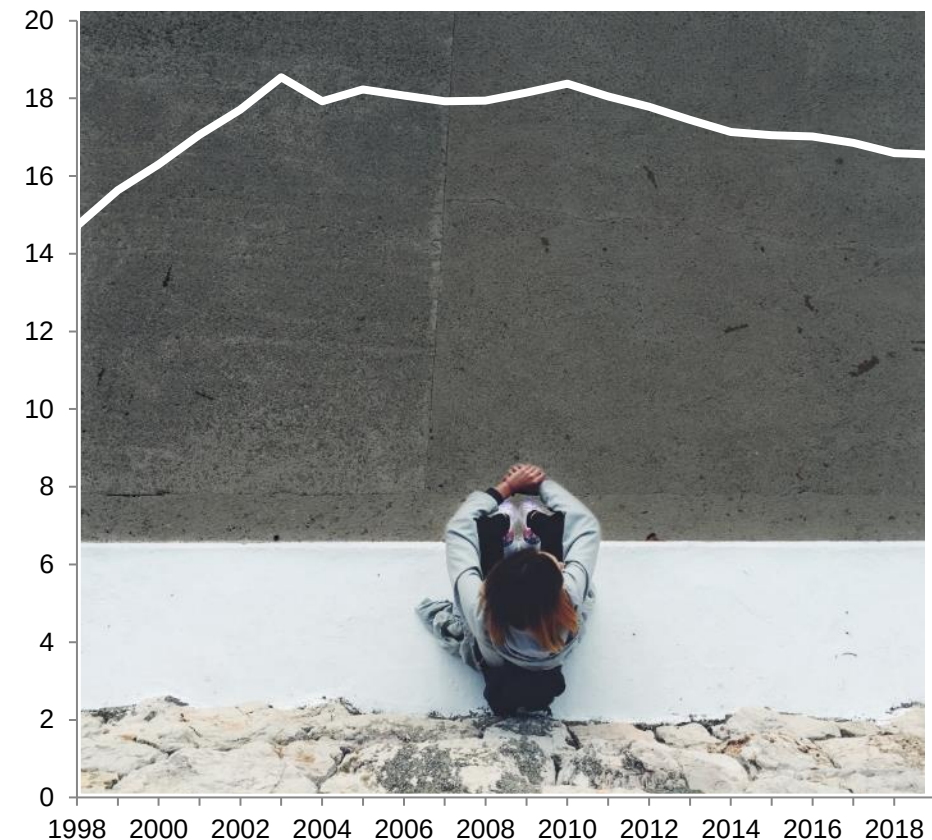

Kilde: SSB og Verdens helseorganisasjon

Færre med helserelaterte ytelser

- Nedgang fra og med 2010
 - Størst nedgang blant de eldste, noe økning for de under 30 år
 - Fortsatt høye tall – men færre i Norge enn i andre land står utenfor både jobb og utdanning
- Venter stabil utvikling til 2035
- Risikofaktorer/NAV's rolle:
 - Omstillingstakt i arbeidslivet
 - Økt press på lavkompetanseyrker
 - Frafall i videregående skole

Prosent av befolkningen i alderen 18–66 år som mottar helserelaterte ytelser*

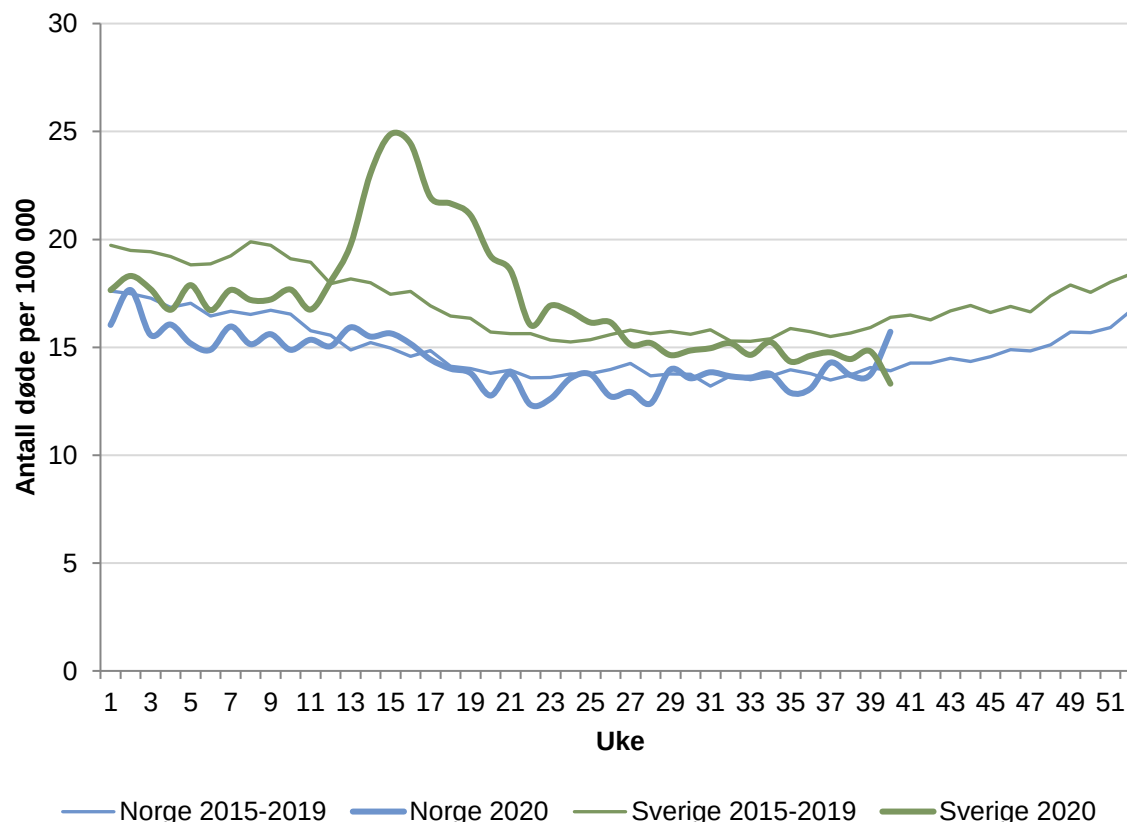
* Helserelaterte ytelser er uføretrygd, arbeidsavklaringspenger, sykepenger

Hvordan påvirker koronapandemien folkehelsen?

- Umiddelbar økning i sykefraværet (Nossen og Sundell 2020)

- Ukjente langtidseffekter

- Direkte effekter av sykdommen
- Indirekte effekter av tiltakene

Figur: Ukentlig antall døde (per 100 000) i Norge og Sverige. Sammenligner 2020 med gjennomsnittet i perioden 2015-2019. (Kilde: SSB, Socialstyrelsen og Fiva, 2020)

Politiske trender:

Omstilling, inkludering og
velferdsstatens bærekraft

Omstilling, inkludering og bærekraft

Omstilling og ny kompetanse blir enda viktigere

Inkludering av utsatte grupper

- Enkelte grupper av innvandrere og unge med manglende formell kompetanse

Sikre velferdsstatens bærekraft

- Balanse mellom trygge velferdsordninger og økonomisk bærekraft
- Tøffe prioriteringer krever kombinasjoner av ulike grep, avhengig av politisk flertall:
 - Redusere utgifter?
 - Øke skatteinntekter?
 - Øke sysselsettingen?
 - Effektivisere offentlig sektor?

Viktige konfliktlinjer fremover

I arbeids- og velferdspolitikken

- Offentlig vs. private løsninger
- Universelle vs. selektive ordninger
- Pisk vs. gulrot

I samfunnet ellers

- Klima og miljø
- Innvandring og integrering
- Sentralisering
- Globalisering og internasjonalt samarbeid

Økende polarisering internasjonalt – foreløpig høy tillit i Norge

Politiske muligheter

Grep for omstilling og kompetanseutvikling

- Både NAV, arbeidsgivere, arbeidstakere og politikere har ansvar
- Økt vekt på utdanning som arbeidspolitisk virkemiddel

Økt samhandling og koordinering

- Krever regelverksendringer og nedbygging av organisatoriske barrierer
- Ny forvaltningslov åpner for mer samhandling

Digitalisering og forenkling

- Mål om mer helhetlige brukeropplevelser i møtet med det offentlige
- Digitalisering og automatisering forutsetter forenkling av regelverket

Hovedfunn

Arbeidsmarked

- Raskere omstillingstakt – teknologi, fortsatt høy globalisering, grønt skifte. Koronapandemien vil framskynde omstillingene
- 1 av 5 fullfører ikke videregående skole
- NAV må lette omstillingene, bidra til økt mobilitet
- Behov for bedre samarbeidsmodeller med arbeidsgivere og på tvers av sektorer

Demografi

- Svakere vekst enn antatt – aldring, innvandring og sentralisering fortsatt viktigst
- Svak vekst for tjenester og ytelser i yrkesaktiv alder, 40 pst. brukervekst for hjelpemidler vil utfordre NAV
- Lavere innvandring kan lette integreringen, endret sammensetning trekker i motsatt retning
- Økt forsørgerbyrde kan gi økte krav til effektivisering og til arbeidsrettet oppfølging

Brukerforventninger

- Forventningene øker raskere i takt med tjenester ellers i samfunnet – særlig til koordinerte tjenester og tilpasset service
- Økte krav til brukermøter – profesjonell rådgivning, relasjonskompetanse

Teknologi

- Digitaliseringen brer om seg – mer fleksibel datakraft, bredere tilgang til data
- Datadrevne tjenester gir store muligheter ved digitalisering av brukerkontakt og forvaltning:
 - Automatisering, tilpasning, beslutningsstøtte, nudging (dulting)
 - Digitale plattformer der andre aktører kan utvikle tjenester
- Hensynet til personvern og sosial aksept gir økte krav til etisk bærekraftig digitalisering

Levekår og helse

- Økende inntektsforskjeller, unge voksne og enkelte innvandrergrupper mest utsatt
- Økt levealder og bedre helse, men høy omstillingstakt gir risiko for at utstøtingen fra arbeidslivet kan øke

Politiske trender

- Viktigste politiske utfordringer: Omstilling, inkludering og velferdsstatens bærekraft
- Konfliktlinjer framover: Offentlig vs. private løsninger, universelle ordninger vs. mer behovsprøving, pisk vs. gulrot
- Regelendringer som understøtter digitalisering og økt samhandling
- Høy tillit og politiske forlik hovedbildet i Norge selv om politisk polarisering er en internasjonal trend

Vil du vite mer?

Du kan finne mer informasjon på nav.no/omverdensanalyse.

NAV-ansatt? På den interne Yammer-kanalen [Omverdensanalyse](#) kan du diskutere og stille spørsmål.

Du kan også ta kontakt via e-post til redaksjon.omverdensanalysen@nav.no.